

Motion till riksdagen 2023/24:2451

av **Camilla Hansén m.fl. (MP)**

Utbildning och forskning för ett hållbart samhälle

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en jämlik skola för alla och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anmälningsplikt avseende barn som befinner sig i landet utan tillstånd inte ska genomföras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om marknadsskolan och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omedelbart återinföra offentlighetsprincipen för alla skolor och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolpengssystemet måste göras om så att de kommunala skolorna kompenseras för det lagstadgade ansvar de har, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbud mot vinstutdelande aktiebolagsskolor och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tilltro till lärarprofessionen och tillsitsstyrning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om idéburna friskolor och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utbildningens kvalitet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att motverka skolsegregationen och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gemensamt skolval och förbud mot kötid som urvalsgrund och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka statens ansvar för skolans finansiering och likvärdighet och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fortsätta prioritera barns, ungas och familjers läsning och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att definiera läromedel i skollagen och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att elevernas rätt till läromedel förs in i skollagen och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstifta om bemannade skolbibliotek och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationell strategi för att stärka medie- och informationskunnigheten och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förtydliga skolans demokratiuppdrag och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta nationellt minoritetsspråk som ett nytt skolämne och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp tidigare reformer för språkrevitalisering i skolan och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kulturens och kreativitetens utbildningskedja och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en strategi för ansvarsfull digitalisering av skolväsendet och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärande för hållbar utveckling ska genomsyra all utbildning och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om miljö, hållbarhet och biologisk mångfald i förskola, förskoleklass, grundskola och gymnasium m.fl. skolformer och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla barn och elever ska ha tillgång till Sveriges natur och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta till vara friluftslivet som en pedagogisk resurs i alla skolformer och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att allemansrätten lärs ut genom att tillämpa den i praktiken i lärandet om hållbarhet, natur och friluftsliv och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om likvärdighetsbidrag för förskolan och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om minskade barngrupper i förskolan och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge alla barn rätt till fritidshemmet och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utbyggd elevhälsa och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frukost och lunch i skolan och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om satsningar på skolor i glesbygder och skärgårdar och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utbyggnad av vuxenutbildning och yrkeshögskolan och tillkännager detta för regeringen.

35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett grönt kunskapslyft för att underlätta omställning till en hållbar arbetsmarknad, motverka arbetslöshet och skapa hållbara jobb för unga och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge ukrainska flyktingar bättre möjligheter till utbildning och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla barn, oavsett kön och könsidentitet, ska mötas med höga förväntningar och erbjudas möjligheter att utvecklas i sina studier och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barn och elever ska möta förskollärare och lärare med genuspedagogisk kompetens och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inrätta ett nationellt centrum för normkritisk pedagogik och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka elevhälsans och lärarnas kunskap om genusfrågor och normkritik och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bredda rekryteringen till högskola, vuxenutbildning och yrkesutbildning och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa tillgänglig barnomsorg även på kvällar, helger och nätter och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som gör landets studie- och yrkesvägledning för både unga och vuxna mer jämställd och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka skyddet för den akademiska friheten och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om högre utbildning som en kraft för omställningen och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om studenters ekonomiska trygghet och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mer lärarledd undervisning i högskolan och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka studenternas psykosociala hälsa och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Miljöpartiets politik har sin bas i den gröna ideologin som utgår från de tre solidariteterna.

- solidaritet med djur, natur och det ekologiska systemet
- solidaritet med kommande generationer
- solidaritet med världens alla människor

Målet är social hållbarhet, ekonomin är ett verktyg och samhället byggs inom planetens ekologiska gränser. Utbildning och bildning är bärande delar av ett socialt hållbart samhälle. När hen ges rätt förutsättningar är människan kreativ och ansvarstagande. En god utbildning är avgörande för att skapa de förutsättningarna och se till så att alla får

chansen till självförverkligande och självständighet. Utbildning och bildningen spelar därför en väldigt viktig roll i att skapa förutsättningarna för att förverkliga individens frihet. Via skolan ska barn och ungdomar få viljan och redskapen att lära, kritiskt granska och utvecklas genom livet. I skolan ska varje barn lära sig att läsa, skriva och räkna, skapa, delta i samhällsdiskussionen, samarbeta och umgås med andra och påverka sin egen livssituation.

Politikens uppgift är att skapa förutsättningar för en skola där vi kan lita till elevens nyfikenhet och lärarens kompetens. Att uppnå det kräver dock att skolan får tillräckligt med resurser för att alla som jobbar i skolan ska få en ärlig chans att ge alla elever det stöd som de behöver och har rätt till. Skolan ska ge alla elever möjligheter att växa och utvecklas utifrån var och ens förutsättningar, oavsett vem de är, var de kommer ifrån och vilka föräldrar de har.

Livslångt lärande, utbildning, folkbildning och forskning är avgörande för att hitta svaren på de utmaningar vårt samhälle står inför. Vuxenutbildning, folkbildning och folkhögskolor erbjuder nya vägar till utbildning och bildning genom hela livet. Högre utbildning, forskarutbildning och forskning är drivande för Sverige som kunskapsnation. Det livslånga lärandet och vår struktur för utbildning och bildning är som ett komplext ekosystem där alla delar behöver vara livskraftiga.

Bildning, utbildning och livslångt lärande

En jämlik skola för alla

Skolan, med alla skolformer från förskola till gymnasium, är en viktig plats för att ge alla barn likvärdiga möjligheter till bildning, kreativitet och kulturupplevelser. Skolan ska ge varje barn möjlighet att vara sig själv och växa till den hen vill vara. Genom skolan ska barn och ungdomar få lusten och redskapen att lära och utvecklas genom livet.

Skolan har ett kompensatoriskt uppdrag som innebär att den ska jämna ut skillnader i barns och elevers bakgrund. Men, likvärdigheten i skolan försämras och det skolsystem vi har förstärker skillnaderna. Miljöpartiet vill ge skolan mer resurser och se till att resurserna fördelas efter behov.

Barn är olika och skolan måste därför kunna ta hänsyn till, och ta vara på, olikheter i intressen, styrkor och inlärningsmetoder. Därför vill vi göra ännu mer för att öka jämlikheten och bryta segregationen – alla har rätt att utvecklas i skolan.

Svensk skola är till för alla barn. Det innebär att barns och elevers rätt till utbildning kommer i första hand, och de ska kunna känna sig trygga på förskolan och i skolan. Det innebär bland annat att det är uteslutet för Miljöpartiet att ställa sig bakom förslag om att medarbetare i skolan ska anmäla om de misstänker att ett barn är i Sverige utan tillstånd.

Avskaffa marknadsskolan

Miljöpartiet anser att skolans syfte alltid ska vara utbildning – aldrig vinst. Därför hör aktiebolag med vinstsyfte inte hemma i skolan. Marknadsskolan har skapat en ny logik

kring utbildningssektorn som inte bara ändrar villkoren för de skolor som är vinstutdelande, utan också för andra fristående skolor och kommunala skolor. Om vi vill skapa ett samhälle som håller ihop måste skolan bli del av lösningen, och inte nu något som ökar skillnader mellan grupper i samhället.

Marknadsskolan har försvårat arbetsituationen för rektorer och lärare eftersom den har gjort elever till intäkter och föräldrar till kunder. Dessutom har vi en utveckling mot större och större detaljreglering av skolan för att vissa skolbolag inte ska kunna skära ner på kvaliteten för mycket för att göra större vinst. Det drabbar lärarna eftersom det ökar på den administrativa bördan och krymper deras professionella utrymme till det som är lätt att mäta och jämföra.

En del av marknadens logik är affärshemligheter. I konkurrenssituationer är det inte konstigt att man vill hemlighålla receptet på framgång. Men i ett offentligt finansierat utbildningssystem är det inte bara konstigt, utan skadligt och orättvist. Det finns inget skäl att inte omedelbart återinföra offentlighetsprincipen på alla skolor i Sverige. I Sverige har vi en lång tradition av öppenhet och transparens när det gäller myndighetsutövning. Skolor ägnar sig åt myndighetsutövning och förvaltar stora mängder skattepengar. Att friskolor inte omfattas av offentlighetsprincipen är därför helt orimligt.

Dagens system med skolpeng måste reformeras. Riksrevisionen har granskat skolpengen i sin nuvarande utformning och konstaterar att den motverkar en likvärdig skola och behöver förändras. Det nuvarande systemet gör det svårt att planera och fördela resurser effektivt. Kommuner fördelar skolpeng till fristående skolor på samma grunder som till sina egna skolor. Kommuner har dock ansvar och skyldigheter som friskolor inte har. Sammantaget innebär detta en betydande merkostnad för de kommunala skolor som de bör kompenseras för.

Olika uppdrag medför olika kostnader, därför blir inte lika villkor ett rättvist och effektivt sätt att fördela pengar. Det kan leda till absurda situationer som att elevers byte av skola leder till ökade kostnader för kommunens elever totalt. Eller att ökade kostnader som bara drabbar kommunen leder till att fristående huvudmän, utan ökade kostnader, får mer pengar.

Skolpengssystemet måste göras om så att de kommunala skolorna kompenseras för det lagstadgade ansvar de har och att större hänsyn tas till de kommunala skolornas fasta och trögrörliga kostnader. Miljöpartiet vill därför att kommunerna ska ersättas för kostnaden att alltid vara beredd att ta emot nya elever. Miljöpartiet anser att det är hög tid att förbjuda de vinstutdelande aktiebolagskolorna och få bort marknadslogiken ur skolan.

Efter marknadsskolan

I ett marknadsstyrt system krävs det kontroll, detaljerade regelverk och överdokumentation för att motverka systemets värsta avarter. Vår vision är en tillitsstyrd skola där tillit och respekt för skolans professioner är ett bärande inslag. Det är lärare, rektorer, speciallärare och specialpedagoger som är experter på att utbilda elever – det måste också vara det de får ägna sin tid åt. Att politiken signalerar att man litar på skolans professioner är också en viktig del i att uppvärdera professionen.

Miljöpartiet har hög tilltro till lärarnas kompetens och erfarenhet. Vi vill tillbaka till ett samhälle som har hög tillit till skolan och de som jobbar där. Politikens uppgift är att skapa förutsättningar för en skola där vi kan lita till elevens nyfikenhet och lärarens

kompetens. Som ger dem förutsättningar och mandat att göra ett bra jobb och möta varje elev utifrån deras naturliga lust att lära, även när eleven har stora behov av särskilt stöd. Politikens uppgift är inte att detaljstyra och kontrollera pedagogen i det dagliga arbetet i klassrummet, utan att ge förutsättningarna för att skolans medarbetare ska kunna använda sin fulla kompetens.

Gör skillnad på idéburna och vinstutdelande friskolor

De idéburna skolorna har bidragit till en mångfald av pedagogiker och arbetssätt och många gånger även till att den lilla skolan utanför huvudorten kan finnas kvar. Den mångfalden och valfriheten vill vi värna.

Miljöpartiet bejakar pedagogisk mångfald i skolan, vare sig skolans huvudman är offentlig eller enskild. Mångfalden ger elever och föräldrar möjlighet att välja en utbildning vars pedagogiska inriktning passar eleven. Miljöpartiet har alltid välkomnat fristående skolor som drivs utan vinstsyfte, utifrån alternativ pedagogik eller som lokala, mindre skolor. Förväntningarna på att all utbildning bedrivs på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, av utbildade lärare som har tillräcklig tid med sina elever, gäller på samma sätt för alla skolor.

Det är stor skillnad på att driva en skola med elevens bästa i fokus, och att driva den i syfte att dela ut vinst. Sverige har hundratals idéburna skolor som har helt andra förutsättningar för sin verksamhet än vad vinstutdelande skolor har. Aktörer som inte försöker att bli av med elever som är dyrare att undervisa, eller att runda hörn för att spara pengar. Det är skillnad på att driva skola för elevernas skull eller för aktieägarnas skull.

Utbildningens kvalitet

Samhällets förväntningar på skolväsendet är höga. Utbildning i en snabbt föränderlig omvärld är komplext och måste ges de bästa förutsättningarna. Det innebär ett kontinuerligt systematiskt kvalitetsarbete på varje förskola och skola som bidrar till ökad kvalitet och likvärdighet, samt höga kunskapsresultat. Ett sätt för staten att ta större ansvar för likvärdig utbildning i hela landet är att se till att skolhuvudmännen får stöd för det. Skolverket är den myndighet som stödjer skolhuvudmännen i kvalitetsarbetet och behöver ge ett aktivt stöd för skolor att arbeta med att utveckla sin verksamhet. Alla skolor ska vara bra skolor, och det kräver ett systematiskt kvalitetsarbete, till exempel med kvalitetsdialoger och särskilda insatser som Samverkan för bästa skola.

Motverka skolsegregationen

En av den svenska skolans största utmaningar enligt den internationella PISAMÄTNINGEN och OECD:s analyser är skolsegregationen. Den största orsaken till segregerade skolor är boendesegregationen. Men svenska skolor är också segregerade på så vis att elever med föräldrar med olika utbildningsbakgrund väljer olika skolor, och pedagogiskt segregerade genom att de bästa lärarna tenderar att oftare arbeta på skolor med elever som har goda förutsättningar att klara skolan. Skolsegregationen leder till att alla barn

inte får samma chans till en bra utbildning, och skolmarknaden som den är utformad idag förstärker skolsegregationen.

Eleverna ska kunna välja skola, men skolor ska inte få välja elever. Vi vill därför förbjuda kötid som urvalsgrund och införa ett gemensamt skolval till förskoleklass och grundskola, där alla elever och alla skolor, kommunala som fristående, deltar. Miljöpartiet vill inrätta ett gemensamt antagningssystem för skolan där ingen ska kunna paxa plats på förhand. Skolhuvudmännen och hemkommunerna ska ha ett ansvar för att verka för en allsidig social sammansättning. I antagningen till skolor ska man även beakta syskonförtur, närhetsprincipen och skolkedjor, vilket innebär att det ska finnas en plan för vilken skola eleven ska gå på under hela sin grundskoletid. Alla barn ska få samma chans att gå i önskad skola, oavsett föräldrar och bakgrund.

Öka statens andel i finansieringen av skolan

Politikens uppgift är att ge rektorer och lärare rätt förutsättningar att göra sitt jobb – rätt förutsättningar att bygga en jämlik skola där alla elever får en ärlig chans. En underfinansierad skola leder till höga kostnader för hela samhället och för eleverna i synnerhet. Samtidigt skiljer sig de ekonomiska och socioekonomiska förutsättningarna sig åt mellan kommuner. För att skolan ska bli jämlik behöver finansieringen säkras.

Miljöpartiet vill att staten ska ta ett större ansvar för finansieringen av skolan och förskolan. Vi vill därför förstärka det befintliga statliga likvärdighetsbidraget för skolan och införa ett särskilt likvärdighetsbidrag för förskolan. De riktade statsbidragen behöver bli färre och enklare, de bör utvecklas till sektorsbidrag för förskola och skola. Det innebär att staten tar ett större ansvar för skolans finansiering, men skulle också innebära att staten tar ett större ansvar för att utjämna skillnader mellan olika kommuner baserat på socioekonomiska faktorer.

Barns läsning behöver fortsatt prioriteras

Vi har en längre tid kunnat följa hur ungas läsande minskat och hur barns läsförmåga blivit allt sämre. Det är djupt oroväckande. Läsningen är en grund för lärande och bildning, den stimulerar fantasin och ger möjlighet till nya perspektiv och världar. Att kunna tillgodogöra sig texter är en grundpelare för deltagande i samhället och samhällsdebatten. Läsningens betydelse för vår demokrati och för vår framtid kan därför inte överskattas.

Miljöpartiet har under åren i regering drivit på hårt för att stärka barns läsning. Vi införde en läsa-skriva-räkna-garanti för att säkra att inget barn går igenom lågstadiet utan att skolan vidtagit åtgärder om problem med läsningen finns. Vi har genomfört ett stort paket för läsfrämjande med tidiga läsinsatser för små barn och deras föräldrar och böcker till förskolan. Vi har inrättat ett läsråd och stärkt folkbiblioteken runt om i landet.

Lärare, bibliotekarier, föreningar och föräldrar har ansträngt sig för att vända trenden med att unga läser allt mindre och vi har kunnat se positiva tecken. Under 2021 ökade läsningen av tryckta böcker med sex procentenheter inom gruppen 16–29-åringar jämfört med året innan. Det är glädjande, men vi har långt kvar tills vi kan tala om vi har lyckats. En negativ signal i samma undersökning är att andelen föräldrar som läser högt för sina barn minskar.

Under 2022 ökar den dagliga läsningen hos ungdomar jämfört med 2020, och har inte minskat i någon åldersgrupp. Fortsatt politiskt fokus på det läsfrämjande arbetet krävs och reformen om bemannade skolbibliotek är ett av de viktigaste nästa stegen.

Läromedel

Miljöpartiet vill att skolan ska vara jämlik. Då måste alla lärare och elever ha en god tillgång till läromedel av jämn och hög kvalitet. Vi vill skriva in rätten till läromedel i skollagen och ha en tydlig definition av vad som menas med det. Det är viktigt inte minst med tanke på att lärarbristen leder till att många elever idag undervisas av obehöriga lärare. Läromedel är både ett viktigt stöd i undervisningssituationen och för elever att läsa själva. Därmed är de ett viktigt verktyg för att öka jämlikheten både mellan skolor och mellan elever med olika hemförhållanden.

Läromedel, både tryckta och digitala, utgör en bas som läraren kan arbeta utifrån och ger en bottenplatta för både lärare och elever. Tillsammans med bra lärarhandledningar avlastar de dessutom lärarna som får mer tid till undervisning istället för att uppfinna hjulet på nytt eller lägga tid vid kopian.

Lärare och elever ska alltid ha tillgång till bra, objektiva och högkvalitativa läromedel. Läromedelstillgången måste säkras och lärare och elever ska inte vara beroende av gratismaterial från partiska bolag och andra samhällsaktörer. Därför behöver finansieringen av skolan vara tillräcklig så att skolor inte tvingas avstå läromedel av ekonomiska skäl.

Miljöpartiet vill att lärare ska ha kompetens att värdera vilka läromedel som behövs, inflytande över vilka läromedel som används i klassrummet och resurser att välja läromedel grundat på elevernas behov.

Bemannade skolbibliotek bidrar till läsning och lärande

Vi vet att det krävs mer läsning än vad som idag är möjligt i klassrummen för att träna upp läskondition nog för att kunna läsa för att lära. Därför är skolbiblioteken och dess bibliotekarier så viktiga. Idag ser tillgången till bemannade skolbibliotek dessvärre mycket olika ut för Sveriges elever. Skolinspektionens granskning av i vilken utsträckning skolor använder skolbiblioteken som en pedagogisk resurs för att främja elevers lärande har visat att en majoritet av de granskade skolorna inte i tillräcklig omfattning tar vara på de möjligheter ett välfungerande skolbibliotek kan utgöra. Ett bibliotek är så mycket mer än bara hyllor med böcker. En bibliotekarie har med sin kompetens helt andra möjligheter att stimulera till läsning och kan dessutom vara en tillgång för hela skolverksamheten.

Regeringen har aviserat att man går vidare med förslagen från utredningen Skolbibliotek för bildning och utbildning (SOU 2021:3) och det är nu viktigt att reformen leder till verklig förändring, så att fler barn och elever får vägledas i läsning och lärande av en bibliotekarie i ett bibliotek fyllt av faktaböckernas kunskap och skönlitteraturens upplevelser. Vad barnen ska läsa anser vi ska växa fram mellan bibliotekarier och lärare med barnen i fokus.

Miljöpartiet i regering var starkt pådrivande bakom att en utredning om bemannade skolbibliotek tillsattes. Den färdiga utredningen SOU 2021:3 *Skolbibliotek för bildning och utbildning* har remitterats och efter lång väntan har nu regeringen aviserat att det kommer ändringar i skollagen som innebär att elever ska få tillgång till bemannade

skolbibliotek. Vi i Miljöpartiet anser att säkerställa en likvärdig tillgång till bemannade skolbibliotek är en av såväl kultur- som utbildningspolitikens viktigaste uppgifter.

Miljöpartiet vill särskilt lyfta fram några viktiga förslag i skolbiblioteksutredningen. Det behöver regleras vad som är ett skolbibliotek. Det ska vara en gemensam och ordnad resurs med ett utbud av digitala och analoga medier som ska präglas av allsidighet och kvalitet och ställas till elevernas och lärarnas förfogande. Idag saknas reglering i skollagen av syftet med skolbibliotek. Utredningen föreslår att skollagen ska tydliggöra att syftet med skolbiblioteket är att främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet. Vidare ska det framgå av skollagen att skolbibliotek ska vara bemannade. Huvudmannen ska sträva efter att i första hand anställa personal som har en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap.

Skolbiblioteksverksamheten behöver integreras i undervisningen och det behöver tydliggöras i läroplanerna att rektor har ansvar för att samarbetsformer utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare. Målet med förslaget är att skapa goda förutsättningar för skolbiblioteksverksamheten, med god samverkan och förståelse mellan skolbibliotekarier och lärare och deras olika kompetenser. Utredningen slår fast att när skolbibliotekarier samarbetar med lärare för att främja läsandet och medie- och informationskunnigheten kan skolbiblioteksverksamheten få särskilt stor betydelse för elevers bildning och utbildning.

Flexibilitet bör finnas för mindre skolenheter eller om en skola ligger i direkt närhet av ett folkbibliotek. Skolor i landsbygder och skärgårdar ska ges möjligheter till bemannade skolbibliotek. Skolbiblioteket ska i första hand finnas på den egna skolenheten. Enligt Skolbiblioteksutredningen kan skolbiblioteksverksamheten, om det finns särskilda skäl, istället organiseras genom att skolan samverkar med ett folkbibliotek eller med ett skolbibliotek på en annan skolenhet. Det gäller om biblioteket ligger i skolans direkta närhet eller om skolan har få elever. För Miljöpartiet är det viktigt att denna undantagsskrivning finns och att den utformas så att den uppnår sitt syfte. I glesbygd, där avstånden är en stor faktor, behöver tillräckliga resurser skjutas till för att lagstiftningen ska kunna tillämpas.

Det råder idag brist på utbildade skolbibliotekarier. Kompetensen inom skolbiblioteken behöver stärkas och skolbiblioteksutredningen föreslår att regeringen ska utöka antalet utbildningsplatser inom biblioteks- och informationsvetenskap. Tillsammans med övriga förslag i utredningen som syftar till att stärka skolbiblioteken samt skolbibliotekariernas roll är vi övertygade om att även attraktivitet till bibliotekarieryrket kommer att stärkas, vilket också är en faktor för kompetensförsörjningen.

Stärk medie- och informationskunnigheten

I en tid där de flesta människor, inte minst unga, tillbringar mycket tid i den digitala miljön och där exponeras för en flod av olika budskap är förmågan att kritiskt analysera information och olika källor viktigare än någonsin tidigare. Utan en sådan förmåga ökar sårbarheten för propaganda, felaktigheter och förvanskade budskap av olika slag. Den som saknar förmåga att särskilja sant från falskt, eller inte kan sätta information i rätt sammanhang, får svårare att bygga solid kunskap. Det ökar också risken för att antidemokratiska budskap får genomslag. Därför har det som brukar kallas för medie- och informationskunnighet (MIK) en självklar plats i skolan.

Miljöpartiet vill att uppdraget att undervisa i medie- och informationskunnighet ska stärkas i grund- och gymnasieskolans läroplaner och examensmål. Vi vill också att samordningen av MIK-frågor ska förbättras mellan samhällets olika sektorer. Som ett naturligt nästa steg anser Miljöpartiet att en nationell strategi för MIK bör tas fram. Ett sådant arbete bör ske i nära samarbete med de aktörer som påverkas i störst mån. MIK kan underlätta det demokratiska samtalet i en alltmer digital tid. Samtidigt måste vi vara medvetna om att det i grunden handlar om tillit – eller bristen på tillit – till samhällets kunskapsproducerande institutioner, som massmedia, skolor, bibliotek, högskolor och andra myndigheter. Därför bör skolan inte enbart förmedla kunskaper och färdigheter i MIK utan även bygga tillit till kunskapsproducerande och kunskapsförmedlande institutioner. Då biblioteken är en institution som många människor känner tillit till kan folkbiblioteken bidra till en levande dialog om MIK och stötta andra yrkesgrupper i lokalsamhället.

Förtydliga skolans demokratiuppdrag

Miljöpartiet står också bakom kommittén Demokratins 100 års förslag om att skolans demokratiuppdrag bör förtydligas genom att Skolverket ges i uppdrag att utforma rekommendationer, allmänna råd och inspirationsmaterial. Redan idag spelar skolan en central roll i det demokratiska systemet genom sitt uppdrag att förmedla och förankra kunskap och demokratiska värden.

Det finns dock oklarheter i synen på hur skolans demokrati ska tolkas och omsättas i praktiken. På sikt kan detta innebära att alla barn och unga inte ges samma möjlighet att utbildas till medvetna och kompetenta samhällsmedborgare. Eftersom demokratiuppdraget är centralt för att bygga våra framtida demokratiska medborgare behöver denna fråga tas på stort allvar. Vi delar dessutom kommitténs bedömning att Skolverket bör utvärdera konsekvenserna av att politiska företrädare numera allt mer sällan bjuds in till skolorna.

Utökad möjlighet till minoritetsspråk i skolan

Fortsatta satsningar krävs på språk, utbildning och kultur. Bestämmelserna om förskola på minoritetsspråk är införda i skollagen. För att ytterligare revitalisera och stärka minoritetsspråken i Sverige bör nya bestämmelser om undervisning i nationella minoritetsspråk införas för alla de obligatoriska skolformerna, för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Det är viktigt att minoritetsspråken garanteras en större undervisningstid inom ramen för skoldagen. Sverige bör också utöka den tvåspråkiga undervisningen för samiska.

Undervisningen måste införlivas i den ordinarie skoldagen för att attrahera fler elever att läsa nationella minoritetsspråk. Skolan behöver erbjuda ett tillräckligt antal timmar för att eleverna ska ha möjlighet att tillägna sig språket för att kunna använda det vidare i studier och arbete. I likhet med utredningen SOU 2017:91 *Nationella minoritetsspråk i skolan* föreslår Miljöpartiet att nationellt minoritetsspråk bör inrättas som ett eget ämne, med cirka tre timmars undervisning per vecka under ordinarie skoltid. Genom en egen beteckning kan ämnets status stärkas. Det ökar också möjligheten till att attrahera kompetenta språklärare.

Kulturens och kreativitetens utbildningskedja

Miljöpartiet har under många år arbetat för att kulturen ska få en stark roll i skolan. Undervisning med inslag av estetik och kreativitet kan förbättra inläring och förmåga till kritiskt tänkande. Det är viktigt att även elever som kommer från studieovana hem får tillfälle att lära känna estetiska ämnen, därför är det nödvändigt att detta ämne är obligatoriskt. Undervisning i estetiska ämnen kan även bidra till att elever mår bättre, minskar stress och att de får en mer positiv inställning till skola och lärande.

Konst och kultur är inte en ytlig smyckning eller enkel förströelse. Det är vägar för att förstå världen, att kunna arbeta kreativt och nyskapande med avancerade processer. Det vi lär oss i de estetiska ämnena hjälper lärandet i stort. Vi vill ge estetiska kunskaper större plats i utbildningen, från förskola till folkbildning, från kulturskola till konstnärliga högre utbildningar och forskning. Det är en av förutsättningarna för det svenska musikundret.

Miljöpartiet står fast vid att estetiska ämnen ska återinföras som obligatoriskt ämne på samtliga nationella gymnasieprogram.

Ansvarsfull digitalisering inom utbildningsområdet

Den snabba digitala omvandlingen i samhället är såväl en utmaning som en möjlighet. Digitalisering i utbildning och forskning handlar om allt från när och hur mycket det är lämpligt att använda digitala läromedel till att förbereda barn, elever och studenter för ett arbetsliv och samhällsliv som inte kommer att likna något vi tidigare har varit med om, till att använda digitaliseringens möjligheter för samhällsutvecklingens bästa. Förändringarna går mycket fort och påverkar oundvikligen alla samhällssektorer. Vi behöver agera både snabbt och eftertänksamt.

Att digitaliseringen ofrånkomligen kommer att vara en del i den värld vi lever i innebär dock inte att andra kunskaper blir oviktiga, till exempel vanan att läsa böcker, att skriva för hand men också hantverk och estetiska praktiker. Förskollärare och lärare är experter på barns och ungas lärande. En av de viktigaste förmågorna i arbetslivet är förmågan att lära sig nytt genom hela yrkeslivet. Elever behöver tillsammans med sina lärare fylla sin verktygslåda med olika strategier för lärande som baseras både på analoga och digitala sätt att ta in, organisera och fördjupa sin kunskap.

Digitaliseringen omfattar också administration av utbildning och forskning samt barns, elevers och studenters kunskapsutveckling dels i att faktiskt vara en fullvärdig medborgare i ett digitalt samhälle, dels hur digitaliseringen påverkar kunskapsinhämtning. Det är av yttersta vikt att digitaliseringen är baserad på forskning och beprövad erfarenhet och att beslut om det pedagogiska arbetet fattas av kompetenta medarbetare. Digitaliseringen lägger ett nytt raster över samhället och utbildningen, men vi ska inte tappa grunden i den pedagogiska verksamheten och kunskapen som redan finns om barns utveckling och inläring, när vi samtidigt tar oss an framtidens kunskapsutveckling med de förutsättningarna. Sverige som land behöver en strategi för hur vi tar oss an digitaliseringen på ett ansvarsfullt sätt som stärker Sverige och oss som lever här nu och i framtiden.

Lärande för hållbar utveckling

I ljuset av de globala megatrenderna och det världens länder kommit överens om med Agenda 2030 är det tydligt att de som idag är barn, elever och studenter behöver utveckla en handlingskompetens för hållbar utveckling. Skolväsendets uppdrag är tydligt och arbetet med att öka kännedom om generationsmålet – att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta – är av yttersta vikt för att barn och elever ska stå starkt rustade för att leva i och leda ett samhälle som ska nå det övergripande generationsmålet.

Miljöperspektivet är tydligt i skolans styrdokument, och i praktiken arbetar man redan med det bredare begreppet hållbarhet som perspektiv. Miljöpartiet vill att det ska framgå tydligare i skolväsendets uppdrag, vilket innebär att alla skolformer för både elever och vuxna, att utbildningen ska ha hållbar utveckling med dimensionerna social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet som ett grundläggande perspektiv, som det nu finns för barnen i förskolan.

Socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar utveckling

Ett av förskolans, förskoleklassens, grundskolans och gymnasiet viktiga uppdrag är att ge barn och elever förståelse för vad som menas med en socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar utveckling. Utbildningen ska också ge eleverna redskap att själva kunna leva och arbeta på ett hållbart sätt och bidra till ett hållbart samhälle. Vi behöver helt enkelt rusta våra barn och ungdomar med förmågor, kunskaper och kompetenser inför samtidens och framtidens hållbarhetsutmaningar.

Den svenska skolan berörs i allra högsta grad av de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 och för att nå dem måste hållbarhetsfrågorna ha en central plats i undervisningen. Miljö och hållbar utveckling är inte ett eget ämne i vare sig grund- eller gymnasieskolan, men de är inskrivna i såväl läroplaner som i kurs- och ämnesplaner. Tanken är att miljö- och hållbarhetsperspektiven ska genomsyra all undervisning, oberoende av kurs eller ämne.

Även om styrdokumenterna redan idag är tydliga med att skolan har en skyldighet att ge eleverna verktyg för att kunna förstå hur miljö, ekonomi, hälsa och rättvisa hänger ihop, vill vi i Miljöpartiet att såväl läroplaner som kurs- och ämnesplaner ses över för att stärka inslaget av miljö-, klimat- och omställningsfrågor. Det bör också övervägas att öka inslaget av dessa frågor i lärarutbildningen.

Även artkunskap och artskydd bör vara en naturlig del av undervisningen i skolan från förskola till gymnasiet. Barn och ungdomar måste få möjligheten att lära sig de vanligaste fåglarna, träden och blommorna i vårt land. Kunskapen om naturen är en viktig del i läroplanen från förskolan till grundskolan och vi ser ett stort värde i att kunskap om natur och om biologisk mångfald finns med och utökas i läroplanerna för alla skolformer.

Kärleken till naturen börjar i mötet med den

Alla barn ska ha tillgång till Sveriges natur. Det finns evidens för att utomhusundervisning med regelbunden fysisk aktivitet och naturkontakt både direkt och indirekt kan ha positiva och meningsfulla effekter på lärande, skolprestationer, hälsa och välbefinnande

samt på elevernas personliga och sociala utveckling. Kunskaper om naturen och möjligheten att vistas i den ger förutsättningar för ett livslångt positivt välbefinnande. Naturens starkaste skydd är också människorna som älskar den.

Barn i Sverige har olika tillgång till naturupplevelser idag. Skolan är den arena där alla barn, oavsett hemförhållanden, ska få tillgång till de kunskaper och den bildning som är centralt för varje människa. Kunskapen om naturen och erfarenheter från att vara i naturen tillhör dessa. Skolan har genom sitt kompensatoriska uppdrag en viktig uppgift att se till att alla barn kommer ut i och möter naturen.

I många kommuner erbjuds redan idag i olika utsträckning tillgång till pedagogik utomhus i naturen. Vi vill att alla skolhuvudmän i samverkan med rektorer ska se till att tillgången och kompetensen för att bedriva utomhuspedagogik i naturen tillgodoses för att uppfylla syftet och målen i den nya läroplanen för förskoleklassen, grundskolan och fritidshemmet (Lgr 22). Huvudmannen ska se till att alla elever, oavsett var i landet de bor eller vilken skola de går i, får lära sig mer om naturen utomhus – i naturen. Rektor ska i sin tur se till så att medarbetarna får den kompetensutveckling och fortbildning som krävs för att nå syftet och målen i den nya läroplanen. Vi vill också att lärarstudenter och yrkesverksamma ska ges möjligheter att fördjupa sig i utomhuspedagogik.

Naturskolor runt om i Sveriges kommuner ger skolan ett stöd i att främja naturpedagogik och ordnar också aktiviteter som kompletterar lärarnas undervisning om naturen. Även myndigheter och organisationer, t.ex. länsstyrelsen och naturskyddsföreningar, anordnar temadagar och fortbildning för pedagoger kring friluftsliv. Regeringen bör säkerställa att det finns naturskoleverksamhet eller annan liknande verksamhet så alla barn kan ta del av det.

Friluftsliv i skolan

Det är viktigt att ta tillvara friluftslivet som en pedagogisk resurs. Friluftsliv i skolan erbjuder utmaningar och möjligheter där elever kan träna kreativitet, samarbete och problemlösningsförmåga. Det är också en ingång till att diskutera och lära mer om naturen och om hur vi använder jorden och dess resurser. Rörelse och motion är dessutom bra för både hälsan och lärandet.

Att skolan ger alla elever erfarenhet av att vara ute i skog och mark är också avgörande för att ge alla barn och ungdomar kunskaper och erfarenheter för att självständigt kunna röra sig i naturen och ta del av friluftslivets möjligheter.

I dagsläget finns friluftsliv enbart med som mål i läroplanen inom ämnet idrott och hälsa, men ett kollegialt ämnesövergripande samarbete inom området vore lämpligt. Friluftsliv har en tydlig koppling till bland annat miljöfrågor, hållbar utveckling, biologisk mångfald och klimat som alla finns med som mål inom andra ämnen. Ett kollegialt samarbete ger möjlighet till ökad måluppfyllelse och förbättrar elevernas lärande.

Allemansrätten

Alla barn och elever i Sverige får lära sig om allemansrätten i skolan. Det är en grundförutsättning för friluftslivet, allemansrätten finns inskriven i regeringsformen och är en nationalsymbol för Sverige. Allemansrätten ger oss kunskap om både rättigheter och skyldigheter i vårt umgänge med naturen. För Miljöpartiet är det viktigt att alla barn och

elever i alla skolformer lär sig vad allemansrätten är genom att använda sig av den i lärandet om hållbarhet, natur och friluftsliv.

Förskolan lägger grunden för det livslånga lärandet

Förskolan lägger grunden för det lärande som fortsätter resten av livet. Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande. Förskolan ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn. Barnen ska få möjlighet att lära och utvecklas genom att leka, skapa och utforska – på egen hand, i grupp och tillsammans med vuxna i en samvaro som ger barnen omsorg och trygghet är en viktig uppgift för förskolan.

Förskolan i Sverige behöver mindre barngrupper och mer personal. Alla barn behöver bli sedda i förskolan, varje dag. Vi behöver fler vuxna i förskolan för att detta ska bli möjligt. Det är viktigt att arbetet för att nå Skolverkets rekommendationer vad gäller gruppstorlekar i förskolan fortsätter.

Likvärdighetsmiljarder till förskolan

Miljöpartiet vill inrätta ett statligt stöd för likvärdighet och kunskapsutveckling för förskolan, liknande det vi redan har drivit igenom för skolan. Fullt utbyggt ska det komma alla förskolor till del men fördelas utifrån ett socioekonomiskt index. Dessa jämlikhetsmiljarder som krävs för att förskolan ska kunna utföra sitt uppdrag kan användas till att både anställa fler pedagoger, höja lönerna, erbjuda personalen bättre kompetensutveckling och öka tillgången på specialpedagoger, allt utifrån de lokala behoven.

Förskolan har en viktig roll i att kompensera för skillnader i barns uppväxtvillkor. Vi vet att deltagande i förskola har betydelse för barnets framtida skolresultat. I Sverige går idag nästan alla barn i förskola, men bland de barn som inte deltar kommer en större andel från familjer bosatta i områden med större socioekonomiska utmaningar. Ofta finns det också fler barn med annat modersmål än svenska i dessa områden, samtidigt som det arbetar färre legitimerade förskollärare och utbildade barnskötare här. Det är allvarligt, inte minst med tanke på att förskolans kompensatoriska uppdrag har stor betydelse för att ge alla barn likvärdiga livschanser.

Vi anser att förskolan är en rättighet för barnen snarare än ett stöd till föräldrarna. Därför bör alla barn ha rätt till förskola, oavsett vad föräldrarnas sysselsättning är. Vi vill att alla barn som inte går i förskolan aktivt ska erbjudas en förskoleplats och att kommunerna ska följa upp de barn som inte tar del av förskolan. Kommunernas nya uppdrag att följa upp de barn mellan tre och fem år som inte tar del av förskolan behöver få tillräckliga resurser.

Alla barn ska ha rätt till fritids

Fritidshemmet är ett viktigt komplement till skolan. Det ger barnet stöd i lärandet och både social och språklig träning. Det är en plats för läsning och kulturupplevelser, för rörelse och friluftsliv, men också för vila och rekreation. Fritids kan fylla en viktig roll i att stötta de barn som har tuffast förutsättningar att klara skolan. Men de barn som har störst nytta av fritids saknar ofta rätten att gå där. Ett barn med långtidsarbetslösa

föräldrar eller som av andra skäl befinner sig i en utsatt miljö riskerar att gå miste om fritidshemmets stöd eftersom det i dag enbart är barn vars föräldrar arbetar som har rätt att gå där. Miljöpartiet vill ge alla barn rätt till fritids och samtidigt stärka kvaliteten och likvärdigheten för fritidshemmet.

Elevhälsa

En av de viktigaste investeringarna handlar om elevers hälsa. Elever som far illa eller mår dåligt riskerar att detta blir ett hinder också för lärandet och skolgången. Därför måste alla elever få rätt hjälp i rätt tid, och mobbning och annan utsatthet bekämpas. En bra elevhälsa ska vara tillgänglig för eleverna och ska kunna hjälpa lärarna att vara en motor i arbetet för trygghet och studiero på skolan. Det kräver en förstärkt elevhälsa som också sätter stödet till den enskilde eleven i centrum. Det kräver också en utvecklad samverkan mellan elevhälsan, socialtjänsten och den allmänna hälso- och sjukvården. Ingen elev ska falla mellan stolarna.

Miljöpartiet vill att bedömningar av psykisk och psykosocial hälsa ska inkluderas i de hälsobesök inom elevhälsan som innefattar allmänna hälsokontroller. Detta för att upptäcka och behandla psykisk ohälsa i tid.

Vi behöver en utbyggd elevhälsa på våra skolor. Den psykiska ohälsan bland unga ökar och det behövs en utvecklad samverkan mellan elevhälsan, socialtjänsten och den allmänna hälso- och sjukvården. I den statliga utredningen SOU 2021:11 *Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven* föreslås regleringar för elevhälsan. Man föreslår att det minst ska vara en skolläkare per 7 000 elever, en skolpsykolog per 1 000 elever, en skolsköterska per 430 elever och en kurator per 400 elever. Det skulle innebära färre elever per yrkeskategori för alla yrkeskategorier inom elevhälsan. I dag har skolläkare ansvar för cirka 10 000 elever i genomsnitt och psykologer för 1 500 elever i genomsnitt. Miljöpartiet vill att det ska bli fler skolläkare, skolpsykologer, skolsköterskor och kuratorer i den svenska skolan för att närma sig målen i nämnda utredning.

Miljöpartiet vill införa ett system med en basbemanning för elevhälsan på alla skolor utifrån en socioekonomisk viktning av eleverna på skolan, där skolor med sämre förutsättningar i mer utsatta områden måste ha en mer utbyggd elevhälsa.

Frukost och lunch i skolan

Alla elever inom grund- och gymnasieskolan ska serveras god, näringsriktig, miljövänlig, ekologisk och helst närodlat skolmat. Det gäller även de som har en kosthållning baserad på etiska, religiösa eller medicinska skäl. Skolmaten ska vara avgiftsfri.

Vi vill införa att frukost serveras i grund- och gymnasieskolan. Det viktigt att alla eleverna får frukost på morgonen, oavsett hemförhållanden, för att de ska ta sig an skoldagen på lika villkor. Hungriga magar försvårar inläringen och ökar oron i klassrummet. Frukost på morgonen ger både elever och lärare bättre skoldag.

Skolor i glesbygder och skärgårdar

Miljöpartiet är berett att undersöka möjligheten att införa ett statligt bidrag för mindre skolor där detta skulle behövas, till exempel i glesbygd och skärgårdskommuner.

Samma gäller bemanningen med studie- och yrkesvägledare. Denna satsning ska finansieras inom ramen för ett utbyggt likvärdighetsbidrag från staten.

Läraryrket är särskilt stort i glesare bebodda områden i vårt land. Här måste vi se till att möjligheten till fjärrundervisning via länk utökas till stöd för såväl elever och lärare. För yngre elever är det viktigt att det finns en lärare eller en annan lämplig handledare på plats vid fjärrundervisning. Skolmyndigheterna behöver erbjuda stöd och genomföra tillsyn för att säkerställa att undervisningen är av god kvalitet.

Stöd till vuxenutbildning och yrkeshögskolan

Alla behövs på svensk arbetsmarknad. Med hög arbetslöshet och branscher som inte hittar sökande till sina tjänster behövs alla möjligheter att byta yrke eller öka sin kompetens. Vuxenutbildningen och yrkeshögskolan är bärande komponenter för det livslånga lärandet. Komvux erbjuder sfi samt grund- och gymnasieutbildningar till den som behöver stärka sin position på arbetsmarknaden. Särskilt viktiga är de olika yrkespaketen som leder till branschcertifieringar. Komvux är också en utbildningsform som öppnar dörren till högre studier. Yrkeshögskolan erbjuder eftergymnasiala utbildningar över hela landet med nära anknytning till arbetsmarknadens behov och där studenterna i hög grad får jobb direkt efter avslutade studier. Det är en viktig utbildningsform för att motverka kompetensbrist inom viktiga yrkesområden, och det finns potential för utbyggnad som behöver ske i så hög takt som möjligt med bibehållen hög kvalitet.

Miljöpartiet vill att alla människor ska ges möjligheten att bidra till omställningen. Bygget av framtidens Sverige kommer att skapa tusentals och åter tusentals arbetstillfällen. För att den mångfald av kompetens och erfarenhet som många redan besitter ska förvaltas på bästa sätt måste människor erbjudas möjligheten att om- och vidareutbilda sig under hela yrkeslivet. När fossila verksamheter fasas ut bör staten skapa goda förutsättningar för investeringar i grön industri och gröna innovationer i hela landet för att genom klimatomställningen skapa nya gröna jobb. Staten bör ta ett särskilt ansvar för trygghetssystem och skyddsnet under omställningen. Därför bör regeringen lansera ett grönt kunskapslyft med syftet att underlätta teknik- och kompetensskifte och omställning till en hållbar arbetsmarknad. Kunskapslyftet bör genomföras som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd inom vuxenutbildningen, YH-utbildningar samt gymnasieskola och högskola i syfte att motverka arbetslöshet och skapa hållbara jobb för unga.

Ukrainska flyktingar har rätt att arbeta i Sverige, men många har svårt att få arbete. En viktig orsak är att de i regel inte kan svenska. Oavsett är det en tillgång att de ukrainska flyktingarna har fått lära sig svenska, ökat sina möjligheter att få arbete och trivts. Dessutom är det inte bortkastat för Sverige att det kommer att finnas många i Ukraina som kan svenska och har positiva erfarenheter från sin tid i Sverige. Det kan till exempel göra det lättare i framtiden att effektivt genomföra svenska hjälpinsatser på ett bra sätt i återuppbyggandet av det av Ryssland krigsskadade Ukraina. För att snabbt få tillräcklig och effektiv svenskundervisning till de ukrainska flyktingarna behöver sfi vara en rättighet för dem, som kommunerna är skyldiga att erbjuda.

I massflyktsdirektivet anges att dessa flyktingar ska tillåtas delta i utbildningsmöjligheter för vuxna, yrkesutbildning och praktisk arbetsplatsorientering. Massflyktsdirektivets krav är EU:s minimikrav, och Sverige har goda möjligheter att gå utöver den nivån. Ukrainska flyktingar ska ges bättre möjligheter till utbildning som gör det möjligt för dem att få arbete i Sverige.

Jämställdhet

Alla barn och unga har rätt att utvecklas till den de är och vill vara, oavsett könsidentitet och bakgrund. Förskola och skola har ett kompensatoriskt uppdrag som är fastställt i lag och ska utföras. Vi ser att den starkaste bestämningsfaktorn för resultat i skolan är föräldrarnas utbildningsbakgrund och vi ser att ojämlikheten ökar i svensk skola. Den utvecklingen måste vändas.

Även jämställdheten i skolan måste stärkas. I dag får pojkar lägre betyg, blir inte lika ofta behöriga till gymnasieskolan och går heller inte ut gymnasiet med examen i samma utsträckning som flickor. Könsskillnaderna i skolresultat har funnits så länge att de ibland tas för givna, trots att erfarenheten visar att det går att minska skillnaderna. Vi behöver möta pojkar med samma höga förväntningar som flickor i skolan och erbjuda likvärdiga möjligheter att utvecklas och lyckas med sina studier. Det är självklart för oss att barn och elever ska möta förskollärare och lärare med genuspedagogisk kompetens.

De strukturer som finns i samhället går igen just i skolan. Flickor presterar bättre än pojkar, flickor utsätts oftare för trakasserier och flickor mår oftare sämre. Samtidigt finns normer kring vad som anses manligt och maskulint, något som många pojkar inte känner sig hemma i. Detta är en utveckling vi kan vända genom att stärka elevhälsan och lärarnas kunskap om genusfrågor och normkritik. Miljöpartiet vill inrätta ett nationellt centrum för normkritisk pedagogik, så att framgångsrika modeller kan spridas till kommuner och andra huvudmän. Det ska också kunna fungera som ett resurscentrum där kompetens kring normkritisk pedagogik kan samlas så att den blir lättillgänglig för kommuner och enskilda skolor. Centrumet kan även få i uppdrag att granska läromedel, läroplaner och andra dokument ur ett normkritiskt perspektiv.

Vad gäller universitet och högskola, vuxenutbildningen och yrkesutbildningen har dessa en viktig uppgift i att förmedla kunskap och bildning och på så vis skapa välstånd och ett öppet, demokratiskt samhälle. Tillgången på kunskap är en demokratisk rättighet och det är därför viktigt att bredda rekryteringen till dessa utbildningar. Den sociala, könsmässiga och etniska snedrekryteringen har visserligen minskat under de senaste decennierna, men den högre utbildningen behöver i större utsträckning använda alternativa antagningsmetoder eftersom betygsintagning konserverar de sociala skillnaderna från grund- och gymnasieskola.

Högskolan ska aktivt motverka alla former av diskriminering. Den ska främja jämställdhet och motverka könsstereotypa utbildningsval, till exempel genom ett integrerat genusperspektiv i högre utbildningar. Kunskapen och kompetensen i hbtqi-frågor behöver förbättras.

Tillgänglig barnomsorg

För en jämställd arbetsmarknad krävs en bra barnomsorg. Idag ser tillgången till barnomsorg på obekvämt arbetstid olika ut mellan landets kommuner. Kommunerna är inte skyldiga att erbjuda barnomsorg på obekväma tider, vilket orsakar stora problem för de föräldrar som arbetar kvällar, nätter, helger eller mycket tidigt på morgonen. Miljöpartiet vill att barnomsorgen ska vara tillgänglig även på kvällar, helger och nätter.

Ungas val lägger grunden

Ungas val av utbildning och yrken lägger grunden till deras framtida inkomster. Unga väljer olika, tror olika om sig själva och sin förmåga och givetvis spelar samhällets förväntningar in. Att från början välja olika riskerar att cementera ojämställdheten framöver. Frågan lyfts av Kommissionen för jämställda livsinkomster som även hänvisar till SOU 2019:4 *Utredningen om en utvecklad studie- och yrkesvägledning* som poängterar att det är avgörande att elever har kunskaper om vilka konsekvenser utbildnings- och yrkesval kan ha för bland annat karriärs- och löneutveckling för att nå målen med en jämställd utbildning, och i förlängningen ett jämställt arbetsliv. Utöver det kan det finnas djupare skäl till varför man väljer olika som kan behöva analyseras. Miljöpartiet anser att regeringen bör återkomma med förslag som gör landets studie- och yrkesvägledning för både unga och vuxna mer jämställd.

Stark och bred högre utbildning och fri forskning

Sverige ska vara ett land där alla har möjlighet till livslångt lärande. Vår ställning som kunskapsnation bygger på en välutbildad befolkning och på forskning av hög kvalitet.

Kunskap bidrar till förståelse för omvärlden oavsett om den är av kommersiellt intresse eller inte. Humaniora, konst och tvärvetenskapliga ämnen stärker och utvecklas i samklang med utbildningar i teknik, natur- och samhällsvetenskap. Grundforskning och forskningsfinansiering som inte är öronmärkt är nödvändiga förutsättningar för framtida kommersiella genombrott och en framgångsrik spetsforskning.

En stark och levande demokrati bygger på grundläggande principer om fri akademi, fria domstolar, fri press och fri kultur. Politiskt inflytande och kortsiktiga intressen får inte definiera vilka ämnen som får forskas på eller undervisas om inom våra lärosäten.

Akademisk frihet är mer än enbart den nu grundlagsskyddade friheten att fritt välja forskningsfrågor, forskningsmetod och publicering av resultatet. Akademisk frihet omfattar också högre utbildning, och lärosätenas organisering. Det behöver förtydligas och skyddet för den akademiska friheten bör stärkas i grundlag.

Forskningen ska vara fri. Oberoende grundforskning är viktig för Sveriges och hela världens utveckling. Samtidigt är det rimligt att en del av de pengar som samhället satsar kan vara föremål för politiska prioriteringar och strategiska satsningar. Vi vill särskilt satsa på forskning som hjälper oss att hantera klimat- och miljökrisen. Detta får dock inte gå ut över grundforskningen. Basanslaget har därför en viktig roll att fylla. Det ska ge universitet och högskolor förutsättningar att fatta långsiktiga beslut om sin forskning och att värna lärosätets integritet gentemot sina samarbetspartners. Ett lärosäte ska aldrig hamna i en situation där bristande forskningsfinansiering gör att man inte avstår finansiering med villkor som riskerar lärosätets självständighet, den öppna och fria forskningen eller tar säkerhetspolitiska risker.

Högre utbildning och forskning som kraft för omställningen

Den samhällsomvandling som krävs för att bromsa och hantera konsekvenserna av klimatförändringarna utgör en delvis oöverblickbar utmaning. Högre utbildning och forskning har en nyckelroll att spela för att möjliggöra omställningen till ett hållbart

samhälle. I såväl grundlagen som högskolelagen finns redan mandat att aktivt arbeta för att främja hållbar utveckling, och genom mångvetenskapligt angreppssätt får samhället en bred bild av klimatförändringarnas orsaker, utveckling och konsekvenser. Lärosätena har en enorm potential att utgöra en stark kraft i omställningen – genom utbildning, forskning, samverkan och omställning av den egna verksamheten, men liksom andra aktörer behöver lärosätenas arbete med att främja hållbar utveckling intensifieras, uppdragen förtydligas och resurser tillsätts.

Förståelsen för den globala uppvärmningen, dess orsaker och konsekvenser, får vi från forskningen. Den samlade vetenskapens besked om vad som krävs för att undvika de värsta följderna av klimatförändringarna är; ”en snabb och genomgripande omställning vars motstycke saknas i historien”. Det är med andra ord ingen liten uppgift som åsyftas i högskolelagen, som anger att lärosätena i sin verksamhet ska främja en utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa. För att lärosätena ska uppfylla sitt uppdrag att främja hållbar utveckling krävs att de genom utbildning, forskning och samverkan bidrar till en snabb och genomgripande förändring vars motstycke saknas i historien.

För Miljöpartiet är vetenskaplig grund ett fundament. Vi tar allvarligt på politikens roll att ge förutsättningar för den fria akademien att ge oss kunskaperna vi behöver för att kunna genomföra en rättvis omställning till ett hållbart samhälle, med bibehållen respekt för akademins frihet och oberoende.

Satsa på forskning utan försöksdjur

Miljöpartiet vill att Sverige tar fram en handlingsplan för att så långt möjligt gå över till forskning fri från djurförsök. Vi vill också öka de statliga anslagen till forskning fri från djurförsök och förbättra möjligheten för validering av alternativa metoder. Organisationer som företräder djurskyddsintressen ska få rätt att överklaga beslut i de djurförsöksetiska nämnderna.

Studenters ekonomiska trygghet

Man ska kunna studera på högskola eller universitet oavsett var man kommer ifrån i samhället och landet. Miljöpartiet vill göra det enklare att ta steget att studera vidare genom att förbättra studenters bostadssituation och ekonomiska trygghet.

När Miljöpartiet satt i regeringen drev vi igenom en höjning av studiebidraget med 300 kronor i månaden och såg till att studenter med särskilda skäl får sjukskriva sig på deltid (2019). Vi vill jobba vidare för att alla studenter ska omfattas av a-kassa och sjukförsäkring på samma villkor som de som yrkesarbetande har. Studenter behöver ha rätt till sjukskrivning och rehabilitering på villkor som är likvärdiga arbetstagare.

Studenter är en grupp med mycket små ekonomiska marginaler och den ekonomiska stressen påverkar många studenter negativt. Bidragsdelen i studiemedlet har länge släpat efter prisutvecklingen och singelstudenthushåll tillhör den grupp som drabbas värst av den höga inflationen. Därför vill vi höja studiebidraget med ytterligare 300 kronor i månaden och vi vill se över regelverket för fribeloppet till att enbart gälla under terminstiderna. En höjning av studiemedlet och större möjligheter att ha inkomster mellan

terminerna skapar bättre förutsättningar för att fler ska välja att vidareutbilda sig och för de som väljer att göra det klara sig ekonomiskt.

För att ytterligare undanröja att den egna ekonomin blir ett hinder för vidareutbildning, har omställningsstudiestödet introducerats som ett studiemedel för personer mitt i arbetslivet. Genom omställningsstudiestödet ges människor en chans att fortbilda sig inom sitt yrke, eller att välja en ny väg i livet genom att utbilda sig inom ett nytt område. Att anställda ges en möjlighet till omställningsstudiestöd stärker deras position på arbetsmarknaden, samtidigt som rörligheten och matchningen främjas genom att en ersättare anställs under utbildningstiden. Men det är mycket viktigt att det tillförs medel för omställningsstudiestödet, då efterfrågan är så mycket större än det finns medel avsatta och många har blivit utan på grund av administrativa kapacitetsbrister hos CSN.

Mer lärarledd undervisning i högskolan

Det finns inga genvägar till högre kvalitet i undervisningen i högskolan. Lärarledd tid är avgörande för studenternas möjlighet att tillgodogöra sig kurslitteratur och för att höja undervisningens kvalitet.

Universitetskanslerämbetet har kartlagt hur mycket studenterna i högskolan träffar sina lärare. Av deras rapport Lärarledd tid i den svenska högskolan (Rapport 2018:15) framgår att en svensk student i genomsnitt träffar sina lärare elva timmar per vecka under sin första termin på högskolan. Variationerna är dock mycket stora. Studerande inom ämnesområdena humaniora, samhällsvetenskap, teologi och juridik har i genomsnitt endast åtta timmars lärarledd undervisning per vecka. Minst lärarledd tid har studenter som läser sociologi, litteraturvetenskap och historia som bara erbjuds mellan sex och sju timmar lärarledd tid per vecka. Enligt Universitetskanslerämbetet är det alltför lite tid för att skapa en utbildning av hög kvalitet. Hur den lärarledda undervisningstiden på högskolan kan öka, i synnerhet på de utbildningar där den är som lägst, behöver ses över för att målet om likvärdighet i utbildningen ska nås.

Genom att ändra resursfördelningssystemet och ta bort ersättningsbeloppen kan resurser riktas till de utbildningar som idag erbjuder minst lärarledd undervisning. Därigenom skapas möjligheter att höja status och kvalitet på dessa utbildningar. Miljöpartiet vill på sikt avveckla det så kallade produktivitetsavdraget som i praktiken urholkar finansieringen av högre utbildning och forskning.

Stärk studenternas psykosociala hälsa

Den psykiska ohälsan är i dag alltför utbredd bland studenter vid Sveriges lärosäten. Folkhälsomyndighetens enkätundersökningar visar att högskolestudenter mellan 18 och 29 år oftare lider av ett nedsatt psykiskt välbefinnande jämfört med yrkesarbetande i samma åldersgrupp

Vi menar att det behövs en genomgripande nationell kartläggning av studenters psykiska hälsa med förslag till åtgärder. Särskilt behöver studenters möjligheter till sjukskrivning och rehabilitering på samma villkor som anställda belysas.

Camilla Hansén (MP)

Amanda Lind (MP)

Jan Riise (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Rasmus Ling (MP)

Jacob Risberg (MP)